

ПАРАМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНИХ ЗРУШЕНЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ВІННИЧЧИНИ

Розглядається стан та тенденції структурно-динамічних змін у розвитку аграрного виробництва в регіоні, обґрунтовуються причини та наслідки зниження окремих показників його економічного відтворення, пропонується раціоналізація виробництва і переробки сільськогосподарської продукції на основі визначення стратегії розвитку аграрного ринку.

The status and trends of structural-dynamic change in the development of agricultural production in the region is considered, the causes and consequences of reducing some indicators of its economic reproduction is justified, proposed rationalization of production and processing of agricultural products based on the strategy of development of agricultural market.

Ключові слова: промислове виробництво, трансформаційні процеси, харчова промисловість, експорт, імпорт, регіональна економіка.

Вступ. Характер і масштаби трансформаційних процесів, що визначають особливості сучасного розвитку економіки України та її регіонів, обумовлюють необхідність наукового обґрунтування тенденцій їх соціально-економічного розвитку із залученням управлінського потенціалу та його ефективне вирішення. В цьому зв'язку важливим є визначення специфіки структурних зрушень, зокрема в агропромисловому виробництві спеціалізованих на аграрний розвиток регіонів, наукового обґрунтування форм і методів управлінського впливу на їх динаміку, що створює додаткові можливості для розширеного відтворення господарств регіонального ти-пу в ринкових умовах. Слід зазначити, що питанням структурної упорядкованості агропромислового виробництва взагалі і зокрема в регіональних економічних системах присвячені численні праці вітчизняних вчених, зокрема: В.А. Андрійчука, П.І. Голідуцького, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинського, П.Т. Саблука, Л.Г. Чернюк, О.Г. Шпикуляка, А.Г. Мазур та ін. Їх праці є ґрунтовними і характеризують загальні підходи до забезпечення пропоруційності і збалансованості розвитку аграрної економіки, що є важливим для формування виваженої державної аграрної політики. Проте, розвиток аграрного та промислового виробництва в окремих адміністративних регіонах потребує більш детального дослідження, оскільки це впливає на ефективність функціонування усєї регіональної економічної системи, враховуючи спеціалізацію регіону.

Метою дослідження є визначення динаміки і тенденцій розвитку аграрноорієнтованої економіки регіону, якою є Вінниччина та визначення стратегічних напрямів інноваційного розвитку її галузі в рамках її оптимізації на перспективу. Такий підхід і визначає характер дослідницької роботи. Вінницька область – аграрно-індустріальний регіон України, де частка продукції сільського господарства та переробних галузей промисловості складає понад половину валової продукції області. Розвиток економіки області на довгострокову перспективу пов'язаний саме з цими галузями. Зростання економіки області відбувається здебільшого за рахунок харчової промисловості, цукрового буряка і зернового виробництва, м'ясо-молочного тваринництва та промисловості будівельних матеріалів. Про це свідчать показники індексів валового регіонального продукту та валової доданої вартості (рис. 1).

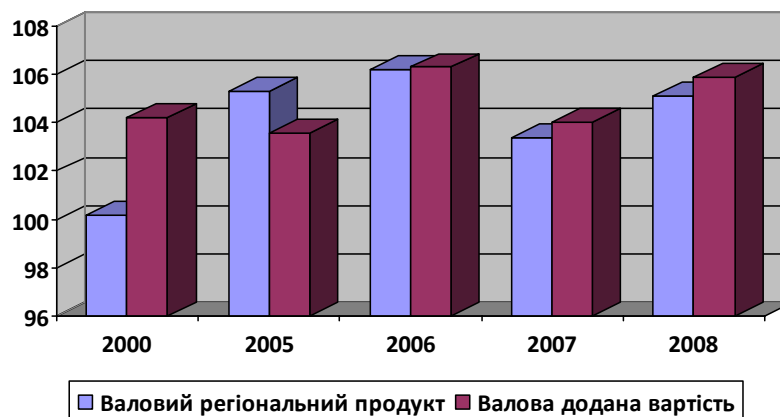

Рис. 1. Індекс зростання валового регіонального продукту та валової доданої вартості у відсотках до попереднього року

За досліджуваній період в структурі виробництва продукції області спостерігались зміни в структурі виробництва. Основною тенденцією у структурних зрушеннях було зниження обсягів виробництва сільсько-господарської продукції та збільшення частки промислового виробництва. Також, спостерігається зростання частки будівництва, освіти, торгівлі та фінансової діяльності у валовому

виробництві товарів та послуг підприємствами усіх видів господарської діяльності. Оскільки більшість в обсязі валового виробництва займає продукція промисловості, тому дослідимо її структуру за допомогою рис. 2.

У самій структурі промислового виробництва переважає харчова промисловість, яка у 2009 році займала 58,8% від загального промислового виробництва області. Менш розвинутих є легка, металургійна, хімічна та добувна промисловість, частка яких складає лише близько 10%.

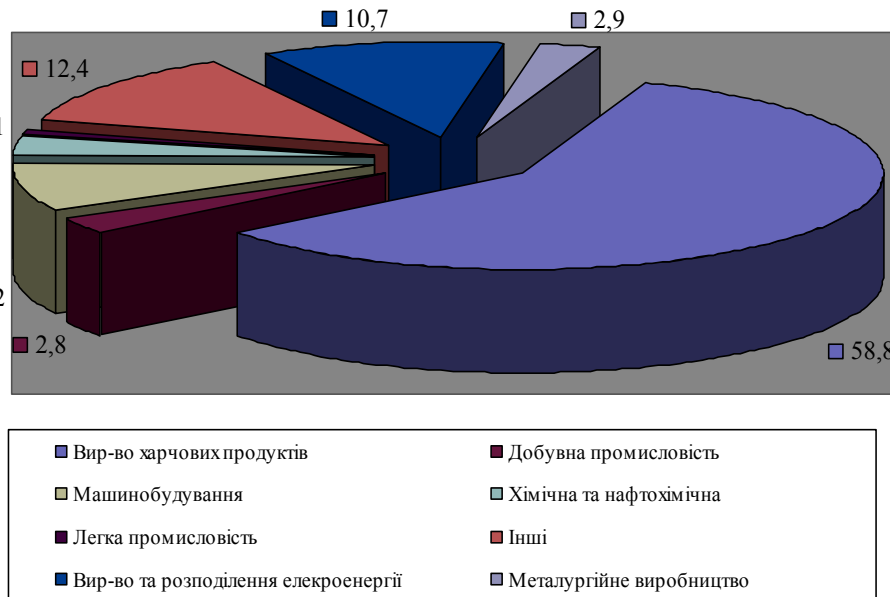

Рис. 2. Структура промислового виробництва Вінницької області, %

Підприємствами харчової промисловості регіону випускається близько 4% від загальної вартості продукції харчової галузі України. В натуральному виразі у Вінницькій області виробляється протягом досліджуваного періоду 10,3% загальнодержавного виробництва свіжої яловичини і телятини, а також 24,9% – мороженої. Досить значною є частина регіону у виробництві маргарину – 13,9%, молока обробленого рідкого – 30,6%, масла вершкового – 13,7%, сирів жирних – 6,4%. Вінницька область є лідером у виробництві горілчанних виробів; за 2009 рік було вироблено близько 17,4% всієї горілчаної продукції України завдяки продукції «Nemi-roff». Що стосується хлібобулочних виробів, то їх виробництво протягом останніх п'яти років є практично незмінним і складає 3,7% загальнодержавного, хоча частина борошна у виробництві за 2009 рік зросла із 5,3 до 6,8%. Потужність харчової промисловості регіону в значній мірі залежить від ресурсної бази, яка в цілому представлена сільськогосподарськими підприємствами різної форми власності (табл. 1).

Як видно з таблиці у 2009 році обсяг реалізації зернових в порівнянні з 2000 роком зріс на 1430 тис. т (майже у 10 раз, проте реалізація цукрових буряків зменшилась майже у 7 раз до 1530 тис. т). В тваринництві продаж худоби і птиці за 2009 рік скоротився в порівнянні з 2008 роком на 12,7%, в основному за рахунок скорочення поголів'я худоби. Реалізація молока також має тенденцію до скорочення, за останні дев'ять років (на 21,5 тис. т.), хоча в 2009 році воно збільшилось в порівнянні з 2008 роком на 15,8 тис. т, що слід вважати сигналом до відродження молочної галузі.

Отже, в досліджуваній період реалізація збільшувалась здебільшого за рахунок зростання виробництва в галузях рослинництва. В загальній вартісній структурі імпорту харчова продукція займала близько 19,7% (рис. 1). В тому числі продукція тваринного походження 11,2%, рослинного походження – 3,4% (2,1% склав імпорт цитру-сових), жирів – 3,1% (в більшості випадків пальмова олія, яка використовується в молочної і кондитерській галузях) та готові харчові продукти – 1,9%.

На теренах області функціонує 11 цукрових заводів, 14 молокозаводів, 7 хліб заводів, 22 м'ясокомбінати та 14 спирт заводи. Загальна чисельність працюючих становить 16,8% тис. чол. Цукру було вироблено на 699,5 млрд грн, молочної продукції – 1,45 млрд грн, хлібобулочних виробів – 420,3 млрд грн, м'ясної продукції – 704,9 млрд грн та горілчанних виробів – 818,7 млрд грн. Загальна вартість даної продукції становила 4,1 млрд грн. Фактично даними підприємства вироблено 15,8 млн грн при проектних можливостях 12,7 млн дол. Це спричинене високими обсягами виробництва ДПУГК «Nemi-roff» (вироблено продукції в 5 разів більше проектної потужності – 7,4 млн грн) та Немирівського спирт заводу (вироблено 2,24 рази більше – 1,9 млн грн). На повну потужність працює Бершадський спирт завод з обсягом виробництва 0,67 млн дол. Інші підприємства даної галузі не в повній мірі використовують свої потужності. При повному завантаженні підприємств обсяг виробництва можна збільшити на 2,9 млн дол., який може бути

використаний в якості додаткового експорту. При цьому потенційному обсяг виробництва складатиме 18,7 млн дол. Середня ціна експорту 1 т. горілчаних виробів в 2009 році становила 1559 дол. США за 1 т. Вартість додаткового експорту в такому випадку становитиме 452,1 млн дол. США. Загальна потужність хліб заводів основного кола (7 заводів) складає 250,2 т/добу (90,1 тис. т в рік). Потужності в 2009 році були використані на 65,5% і склали 163,8 т/добу. Валове виробництво становило 64,8 тис. т, за умов повного завантаження потужностей додатково можливо виробити 25,3 тис. т хлібобулочних виробів. Зважаючи на особливості даної продукції її експорт за існуючих умов про-водити є доцільним. Змінити ситуацію можливо за рахунок удосконалення технології виробництва (подовження строків зберігання, поліпшення упаковки) покращення логістичних мереж, маркетингових заходів.

Таблиця 1

Динаміка обсягів реалізації основної продукції сільського господарства, тис. т (розраховано автором за даними Головного управління агропромислового розвитку Вінницької ОДА)

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Відхилення 2009 р. до 2000 р. +/-
Зернові культури	817,5	1029,6	1247,2	628	952,4	1090,5	1181,1	884,9	1464,6	2247,4	1429,9
Олійні культури	52,4	40	43,3	63,4	52,1	72,9	145,4	173,4	399,7	404,4	352
Цукрові буряки	1783,6	1637,2	991,2	1031,3	1491	790,9	1168,9	775,4	570,9	252,6	-1531
Картопля	2,1	2,2	2,6	1,8	1,3	1,2	1,1	1,0	1,6	2,2	0,1
Плоди	28	17,1	40,6	73,4	42,1	40	37,7	69,9	80,6	89,5	61,5
Худоба та птиця	51,7	41,4	47,3	54,3	36,1	34,3	39,6	46,3	40,9	35,7	-16
Молоко	139,5	162,7	152,7	114,1	114,2	118	110,5	103,5	102,2	118	-21,5
Яйця	40,1	61,8	61,3	76,8	86,6	129	164,1	180,8	180,4	170,2	130,1
Вовна	39	18,3	13,6	33	16,4	2,9	4,8	12,2	4,8	3,8	-35,2

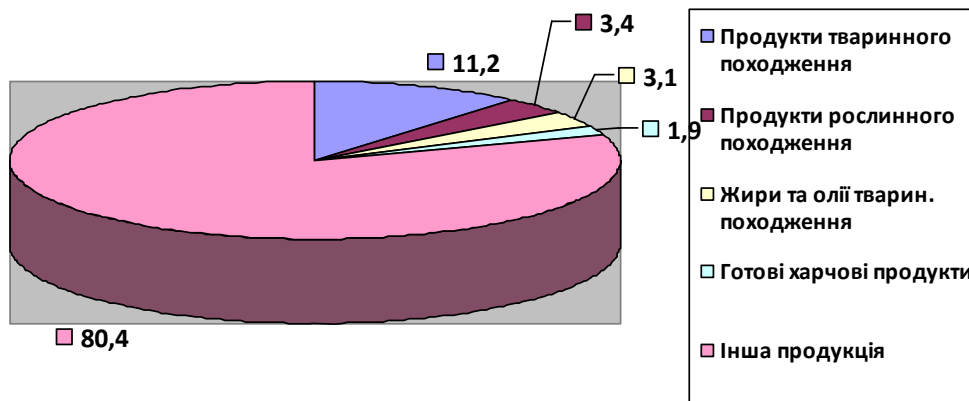

Рис. 3. Структура імпорту Вінницької області, %

В 2009 році в області працювало 11 цукрових заводів, продуктивність яких складала 2618 т цукру на добу, при проектній потужності 2494 т /добу. Отже, наявні потужності були використанні на 105%. Виробництво буряків складало 1686,7 тис. т при цукристості 12,2% і забезпечило роботою цукроварні 78 днів. Збільшення обсягів виробництва можливе за рахунок збільшення посівів цукрових буряків, що дасть можливість подовжити час робіт заводів до оптимальних 90 діб. Також доцільно збільшити кількість цукроварень. Експорт цукру в 2009 році становив 4,5 тис. т, проте, він був спрямований на забезпечення потреб кондитерських фабрик «Roshen» за кордоном. В умовах дефіциту на внутрішньому ринку і зменшення виробництва, проведення експортних операцій з даною продукцією є недоцільним.

В області у 2009 році працювало 14 молокозаводів з потужністю 2500т/ добу, що становить 65% від проектних можливостей. Підприємствами було перероблено близько 900 тис. т молока (при жирності 3,2%). При повному використанні потужностей можливе збільшення обсягів переробки до 1384,6 тис. т на рік. Для цього потрібно збільшити поголів'я молочних корів та підвищити продуктивність корів. Потенціал галузі складає 484,6 тис. т молока, при ціні 702,8 дол. США/т (ціна за експортовану тону молока в 2009 році) можна дода-тково отримати 340,6 млн дол. США.

Середньодобове виробництво продукції м'ясокомбінатами Вінницької області в 2009 році складало 300 т/добу, що становило 40% від проектної потужності. Загальний обсяг виробництва основної продукції м'ясопереробної галузі склав 29,9 тис. т в рік. Проте, передумовою цього є збільшення м'ясного поголів'я області, або ж збільшення імпорту м'ясної сировини. Зростання обсягів вирощування в 2,5 рази в короткостроковому періоді є не-можливим. Використання імпортованої сировини є недоцільним, оскільки реекспорт буде неможливим, а внутрі-шній ринок вже є насиченим.

Потужності підприємств олійно-жирової промисловості складають 3,5 тис.т/добу і використанні в повній мірі. Збільшення експорту є важко досяжним, оскільки для потреб переробки власного виробництва соняшнику не достатньо, тому проводяться закупки в інших регіонах України. Потужності кондитерської галузі області використанні в повній мірі і складають більше 80 тис. тонн на рік. В результаті повного завантаження виробничих потужностей харчової промисловості Вінницької області можливим є додаткове виробництво горілчаних виро-бів в розмірі 2,9 млн дол., молока і молочних продуктів – 484,6 тис. т.

На основі даних таблиці 2 проведено аналіз економічних результатів виробництва основної продукції харчової промисловості регіону.

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва основної продукції харчової промисловості Вінницької області

Показники	2007	2008	2009	Відхилення 2009 року до 2007 року, +,-
Цукор				
Собівартість, грн./т	2940	2900	3425	485
Ціна реалізації, грн./т	2200	2598	3081	881
Обсяг виробництва, тис. т	303105	28331	204759	-98346
Прибуток (збиток), млн грн.	-224,3	-85,6	-70,5	153,9
Рентабельність (збитковість), %	-25,2	-10,4	-10,0	15,1
Молоко оброблене рідке				
Собівартість, грн./т	4100	4454	5125	1025
Ціна реалізації, грн./т	4200	4700	5401	1425,3
Обсяг виробництва, тис. т	290678	265945	235721	-54957
Прибуток (збиток), млн грн.	29,1	65,4	65,1	35,9
Рентабельність(збитковість), %	2,4	5,5	5,4	2,9
Горілка				
Собівартість, грн./т	19,8	20,1	24,5	0,7
Ціна реалізації, грн./т	20,5	20,9	25,2	0,7
Обсяг виробництва, тис. т	7714	6854	7443	-271
Прибуток (збиток), млн грн.	54,0	54,8	52,1	-1,9
Рентабельність(збитковість), %	8,0	8,8	7,4	-0,6

В 2009 році прибутковою була діяльність 71 підприємств харчової галузі, загальний їх прибуток склав 225,2 млн грн, зі збитками закінчило 63 підприємства в загальній сумі понад 109 млн грн Рентабельність виробництва в галузі становила 1,7%, в цілому фінансовий результат склав 116,2 млн грн Підприємствами харчової промисловості в 2009 році було отримано прибутків на загальну суму понад 225 млн грн. Найбільші прибутки отримало ТОВ «Агрона Фрут Україна» (80,2 млн грн), ТОВ «Тульчинський маслосирзавод» (34,2 млн грн), ПАТ «Бершадьмолоко» (28,4 млн грн) фірма у формі ТОВ «Люстдорф» (20,4 млн грн), ДП «Немирівський спирт-товий завод» (8,2 млн грн), ВАТ «Тростянецький м'ясокомбінат» (21,3 млн грн), ДП «Бершадський спирт за-вод» (2,1 млн грн). Загальний обсяг прибутків даних підприємств

склав понад 200 млн грн, що становило понад 80% прибутків галузі (табл. 3). Спостерігається тенденція до різкого зростання прибутків флагманів харчової промисловості області в досить короткі строки, що підтверджують здатність їх протистояти «викликам» фінансової кризи.

Таблиця 3

Фінансовий результат переробних підприємств (тис. грн.)

Назва підприємства	2008р.	2009р.	Відхилення 2009р. до 2008р., +,-
ВАТ «Вінницька кондитерська фабрика»	428	6087	5659
ТОВ «Агрона Фрут Україна»	27763,0	80280,0	52517,0
ПАТ «Бершадьмолоко»	3127	28398	25271
ДП «Бершадський спиртовий завод»	2470	2136	-334
ТОВ «Люстдорф»	597	20403	19806
ДП «Немирівський спиртовий завод»	12226	8214	-4012
ВАТ «Тростянецький м'ясокомбінат»	931	21347	20416
ТОВ «Тульчинський маслосирзавод»	-4827	34205	39-32
Інші	4786,4	24105,3	19318,9
Всього	42555,4	225175,3	182619,9

Найбільш збитковими підприємствами харчової промисловості були ТОВ «Агрофірма Ободівський цукор» (30,7 млн грн), ТОВ «Тульчин'ясо» (21,1 млн грн), ЗАТ «Турбів цукор» (7,0 млн грн) та ТОВ «Цукровий комбінат» (5,4 млн грн), ТОВ «Агрокомплекс Хмільникпродукт» (5,5 млн грн), ДП «Барський спиртовий комбінат» (3,6 млн грн), ТОВ «ПФАННЕР БАР» (3,3 млн грн), ТОВ «Цукровий комбінат» (5,5 млн грн), та дочірнє підприємство «Соки України» ВАТ «ВІННІФРУТ» (2,5 млн грн). Загальна сума збитків по даних підприємствах становила понад 79 млн грн.

Найменш прибутковою ланкою харчової промисловості в останні роки були цукрові заводи. Через не-ефективні технології та відсутність дотацій даної галузі Вінниччина втратила позиції «цукрового Донбасу». Харчова промисловість області може забезпечити потреби населення регіону по всіх основних продуктах харчування, окрім м'ясопродуктів. Їх виробництво переробними підприємствами складає лише близько 50% від фонду споживання області. По іншій продукції галузі в регіоні існує перевиробництво, тому продукція реалізується за межами області, в тому числі і на експорт (табл. 4). В структурі експорту у Вінницькій області переважає продукція АПК, на яку припадає понад 310 млн дол. США.

Таблиця 4

Експорт товарів по товарних групах, млн дол. США

Назва товару	Вартість товару за умовами поставок ФОБ								
	Роки								
	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Відхилення 2009р. до 2000р., +,-
Продукти тваринного походження	41,5	37,6	30,7	17,6	5,9	8,6	3,4	9,1	-32,4
Продукти рослинного походження, в т.ч.	9,3	23,0	28,4	27,1	33,7	24,4	44,3	67,7	58,4
продукція борошномельної промисловості	0,7	0,6	0,6	1,0	1,3	4,3	10,2	6,5	5,8
Жири та олії тваринного або рослинного походження	5,2	39,9	16,0	10,0	22,1	47,8	48,5	79,0	73,8
Готові харчові продукти в т.ч.	18,4	91,4	153,4	197,0	168,7	213,1	171,8	154,3	135,9
Алкогольні напої	2,7	45,8	98,8	146,7	119,6	147,0	115,8	100,6	97,9
Всього	77,1	237,7	327,3	398,4	350	440,9	383,8	410,7	333,6
Інша продукція									
Інша продукція	79,7	113,1	148,0	173,0	173,5	192	214,8	168,9	89,2
Разом	156,8	350,8	475,3	571,4	523,5	632,9	598,6	579,6	422,8

Протягом 2009 року найбільше було експортовано алкогольних та безалкогольних напоїв (на суму 100,6 млн дол. США), олії рослинного та тваринного походження (79,0 млн дол. США) та продукція борошно-мельної промисловості (6,5 млн дол. США). Загальний дохід від експорту цієї продукції склав 186,1 млн дол. США. В структурі експорту регіону переважає продукція харчової промисловості, вартість якої становить 52,0% від загального обсягу. Основу її становить експорт алкогольних і безалкогольних напоїв (21,0%), жирів та олії (16,5%) та харчових продуктів (11,2%). Низька частка продукції тваринного походження спричинена неконкурентноспроможністю продукції на світовому ринку, а борошно-мельної – відсутність твердих сортів пшениці.

Висновки. Матеріали дослідження свідчать про стійкі тенденції структурних зрушень в аграрно-промисловому виробництві в регіоні:

- прослідковується подальша спеціалізація регіону в розвитку харчової промисловості, яка є основною бюджетоутворення;
- в рослинництві тенденцією до зростання характеризується виробництво зернових і олійних культур при зменшенні виробництва цукрових буряків;
- в тваринництві прослідковується спад поголів'я худоби, що відбивається на зменшенні виробництва м'ясної продукції;
- структура імпорту потреб регіону орієнтована на задоволення потреб населення переважно в продукції тваринного походження;
- в структурі експорту продукції аграрного виробництва регіону переважає алкогольна продукція, олії рослинного та тваринного походження та борошно-мельного виробництва.

Раціоналізація розвитку аграрного сектору економіки Вінниччини потребує розробки та запровадження дієвої Стратегії його розвитку з урахуванням ресурсних можливостей регіону, інвестиційних можливостей нарощування конкурентоспроможних виробництв та державної підтримки нерентабельних виробництв, зокрема галузі тваринництва.

Література

1. Мазур А.Г. Управління в регіональних економічних системах: теорія, методологія, практика / Мазур А.Г. – Вінниця :ТОВ «Консоль»,2003.– 408 с.
2. Статистичний щорічник Вінниччини за 2009 рік.
3. Статистичний щорічник Вінниччини за 2008 рік.

Надійшла 07.12.2011; рецензент: д. е. н. Козловський С. В.

УДК 338

О. В. РУДКОВСЬКИЙ
Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ЗНИЖОК В ТОРГІВЛІ

Дана стаття присвячена проблемам оподаткування знижок в торгівлі.

This article discovers the problems of taxation discounts to trade.

Ключові слова: планування, розвиток, оподаткування, знижки, прогнозування, систематизація процесів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У ідеології маркетингу, знижки давно і міцно займають місце одне з найбільш ефективних інструментів залучення клієнтів. Успіх їх вживання залежить від багатьох чинників — стадії розвитку бізнесу, кількості клієнтів і методики роботи з ними, а також цінної стратегії. Оподаткування знижок є дуже важливою стороною практичного їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. Наука бухгалтерського обліку та накопичений досвід її практичної реалізації має потужну базу знань від теоретичних уявлень та інструментарію реалізації до втілення в практику. Основні положення теоретичного вирішення вказаних проблем з оподаткування знижок відображено в наукових працях вітчизняних вчених-економістів: М.П. Войнаренко, Н.В. Рибалко, Г. Азгальдова, Б. Андрушкіна, Л. Бадалова, Л. Баранова, А. Левіна, А. Гличова, А. Ладона, В. Окрепілова, Л. Сучкова, Ткаченко В.Л., М. Шаповала, Б. Шелегеда, а також іноземних дослідників: Д. Гарвіна, В. Зейтамля, А. Парасурамана, А. Беррі, К. Ісікави, Дж.Х. Харингтона, Ж. Жрейка, К. Хаксевера. Однак, питання щодо оподаткування знижок в торгівлі залишаються дискусійними. Актуальність визначених проблем визначила вибір теми, завдання й мету дослідження.

Формулювання цілей статті. Систематизація методів оподаткування знижок у торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових